

Hvidvaskning med pletter

*Af professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet*

En mand kommer ind i en bank medbringende en plasticpose. Henne ved skranken hiver han det ene bundt sedler op efter det andet – i alt en halv million kroner – som han lægger foran kassereren. »Jeg vil gerne sætte lidt penge ind på kontoen«, siger han. Kassereren kan se, at kontoen er med en anden filial af banken, og da hun spørger, hvor han dog har alle de penge fra, flakker hans øjne og han siger noget usammenhængende om, at det er nogle han har fundet under oprydningen derhjemme – eller også var det et andet sted – det kan han ikke helt huske.

Ovenstående episode er næppe hverdagskost i danske banker – men de forekommer ind imellem. Og når de forekommer, skal de bankansatte straks tænke »hvidvaskning«. Efter hvidvaskningsloven skal bl.a. bankansatte foretage underretning til bagmandspolitiet, såfremt de har en mistanke om, at der er tale om hvidvaskning, og såfremt deres mistanke ikke kan afkræftes ved nærmere udspørgen af kunden. Der er imidlertid også et krav for at underretningspligten indtræder, at mistanken om, at det beløb, der søges hvidvasket, skal stamme fra en forbrydelse, »der kan straffes med fængsel i over 1 år«.

Formålet med hvidvaskning er, at det udbytte en gerningsmand har fra en forbrydelse, skal igennem en proces (vaskemaskinen), hvorefter det fremtræder som helt legale penge. Sådan en proces kan f.eks. bestå af flere bankoverførsler, hvorved pengenes oprindelse sløres. Der er mange slags forbrydelser, der kan resultere i et udbytte: pengene fra et underslæb eller et skattesvig, honoraret til lejemorderen eller gevinsten fra en kursmanipulation. Selve hvidvaskningen skader ikke nogen og at pengene kommer tilbage til den legale økonomi er kun godt. Når der alligevel er en indberetningspligt for banker, advokater, kasinoer, revisorer med flere, skyldes det, at oplysninger om udbytte fra en formodet forbrydelse kan sætte politiet i stand til at foretage en efterforskning, hvor man »går tilbage« via pengesporet og på den måde forhåbentlig får opklaret en forbrydelse, man måske ikke kunne have opklaret ellers.

Udover hvidvask af udbytte fra forbrydelser omfatter loven også mistanke om finansiering af terrorisme. Også her gælder kravet om, at den mulige lovovertrædelse, skal kunne straffes med mindst et års fængsel. Men det vil finansiering af terrorisme altid kunne.

Og systemet virker. Det vælter ind med indberetninger fra pengeinstitutter og kasinoer, men også de øvrige erhverv underretter i større eller mindre omfang. Alligevel kunne vi i dagspressen henover weekenden læse, at Økonomi- og Erhvervsministeriet overvejer en ændring af hvidvaskloven, således at kravet om, at transaktionen skal vedrøre en lovovertrædelse, der kan straffes med mere end et års fængsel, afskaffes. Advokatsamfundet protesterede skarpt over for dette forslag, og udtalte, at det ville resultere i et »big brother« samfund, hvis der skulle ske indberetning ved mistanke om hvidvask af udbyttet fra selv den mest bagatelagtige forbrydelse. Bankernes brancheorganisation, Finansrådet, udtalte, at forslaget ville bevirke, at en bank skulle foretage indberetning, hvis den f.eks. opdagede, at familien Jensen modtog børnepenge for at beløb, der svarede til 3 børn, medens

bankrådgiveren vidste, at familien Jensen kun havde to børn. Den markante kritik – der i øvrigt også kom fra de ansatte i bankerne - fik dagen efter Økonomi- og erhvervsministeren til at slå bak: det var skam ikke meningen at udvide det område, der skulle ske anmeldelse om, endsiige pålægge bankerne indberetningspligt om småting. Man ønskede blot at undgå, at de bankansatte, der jo ikke er jurister, skulle stå og vurdere, om der nu kunne være tale om en lovovertrædelse, der kunne medføre mere end et års fængsel eller ej. Ministeriet ønskede simpelthen at gøre hverdagen lettere for blandt andet bankansatte. Og det er jo en sympatisk tanke.

Dette lille intermezzo illustrer, hvor svært det kan være at lovgive. Frem til 2004 var det en forudsætning for indberetningspligten, at der var tale om udbytte hidrørende fra »overtrædelser af straffeloven«. Dette blev imidlertid ændret til det nuværende krav, bl.a. fordi også overtrædelser af særlovgivningen – f.eks. insiderhandel – kunne være lige så alvorlige eller alvorligere end mange straffelovsovertrædelser. Det var også et problem, at de indberetningspligtige ofte kunne være helt uvidende om, hvorvidt et udbytte strammede fra en straffelovsovertrædelse eller fra en anden type lovovertrædelse. Der var dog enighed om, at formålet med at have en begrænsning var, at der kun skulle ske indberetning af udbytte fra »alvorlige strafbare lovovertrædelser« som det hed i den betænkning, der danne grundlag for ændringen af hvidvaskloven i 2004.

I bemærkningerne til lovforslaget, hed det dog beroligende: »Det er imidlertid ikke hensigten, at den enkelte medarbejder skal foretage en vurdering af, hvilken underliggende kriminalitet, der gør sig gældende. En sådan vurdering vil forudsætte juridisk sagkundskab og vil herudover falde væsentligt uden for de opgaver og funktioner, som medarbejdere i finansielle institutter varetager.«

Og det var fornuftige bemærkninger. Har man nemlig juridisk sagkundskab, ved man godt, at f.eks. Finansrådets kommentar vedrørende familien Jensen, der (muligvis) modtager betaling for 3 børn, selvom de kun har 2, antageligt er socialbedrageri, og noget sådant falder ind under en strafferamme på mindst 1½ års fængsel, og er således – strengt taget – allerede i dag underlagt indberetningspligten.

Ministeren har således helt ret i, at kravet om en strafferamme på mindst et års fængsel er et dårligt kriterium såvel når det gælder om at holde udbytte fra mindre alvorlig kriminalitet ude fra indberetningerne, som det gælder om at give de ansatte et klart kriterium at arbejde efter. Fra EU's side havde man imidlertid – da lovændringen blev gennemført i 2004 – peget på netop udbytte fra forbrydelser, der kunne medføre højere straf end fængsel af 1 år, som de, der i hvert fald skulle indberettes.

Problemet er simpelthen, at det er svært at sætte noget bedre i stedet.

Man ville nok ramme mere præcist, hvis man f.eks. indførte et krav om, at udbyttet skulle hidrøre fra en forbrydelse, der konkret ville medføre en straf af f.eks. 6 måneders fængsel, men det ville stille de indberetningspligtige i en helt umulig situation. De skulle således ikke blot have en mistanke om hvilken slags forbrydelse, der konkret kunne være tale om, de skulle også kunne vurdere, hvad den forventelige straf ville blive.

Spørgsmålet er om ikke man i stedet burde tone rent flag og skrive, at der skal ske indberetning, hvis der er mistanke om, at der er tale om en »alvorligere lovovertrædelse«. Det er ganske vist upræcist, men det muliggør, at man kan holde mindre alvorlige overtrædelser af bestemmelser med høje strafferammer ude, ligesom det henviser til den fornemmelse bankerne måtte have om, hvornår, der er tale om alvorligere forhold og hvornår der er tale om noget, der ikke skal indberettes. Det er alligevel sådan reglen anvendes i praksis.